

КӘСІПКЕРЛЕРДІН БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕБІН ҚАРҚЫНДЫ ИГЕРУДЕ «5СИС» ЖҮЙЕСІН ҚОЛДАНУ

ТӨЛЕУҒАЛИЕВ А., ХАТЕНОВ М.

Х.ДОСМҰХАМЕДОВ АТЫНДАҒЫ АТЫРАУ МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІ

ҒЫЛЫМИ ЖЕТЕКШІ – Э.Ғ.М., «ҚАРЖЫ ЖӘНЕ ЕСЕП» КАФЕДРАСЫНЫҢ АҒА
ОҚЫТУШЫСЫ СИСЕНГАЛИЕВА Ш.Б.

0258236

**КӘСІПКЕРЛЕРДІҢ
БУХГАЛТЕРЛІК
ЕСЕБІН
ЖЕҢІЛДЕТУ**

**САЛЫҚТАР ЕСЕБІНІҢ
ҚАЗІРГІ
ЗАҢДЫЛЫҚТАРҒА
СӘЙКЕС АТҚАРЫЛУЫН
ОҢТАЙЛАНДЫРУ**

**“ КӘСІПКЕРЛЕРДІҢ
БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕБІН
ҚАРҚЫНДЫ ИГЕРУДЕ
«5СИС» ЖҮЙЕСІН
ҚОЛДАНУ”
ТАҚЫРЫБЫНЫҢ
ӨЗЕКТІЛІГІ.**

**КӘСІПКЕРЛІКТЕГІ
І БУХГАЛТЕРЛІК
ЕСЕПТІ
АВТОМАТТАНДЫ
РУДЫ ЖЕТІЛДІРУ**

**КӘСІПКЕРЛЕРДІҢ
ҚҰЖАТ
АЙНАЛЫМЫН
ЖЕҢІЛДЕТУ**

Зерттеу нәтижелері

Сауалнама сұрақтары	иә	жоқ	сұрақ түсініксіз
«Бухгалтерлік есепті жеке жүргізесіз ба?»	25		
«Біліктілігінің жеткілікті ме, жоғары экономикалық біліміңіз барма?»		25	
«Шоттардың жұмыс жоспары бекітілген бе?»	10	8	7
«Бухгалтерлік есеп шоттарында екі жақтылық қағидасы сақтала ма?»	2		23
«Бухгалтерлік есеп мәліметтерін компьютерлік өндеу қолданыла ма?»		25	
«Есепті жылы өкілетті органдармен бухгалтерлік есепті тексеру жүргізілді ме?»	20	5	
Заң бұзушылықтар анықталды ма?»	25		
«Ағымдағы жылы аудит жүргізілді ме?»		25	
«Аудитор иесіне аудитті өткізу кезінде анықталған бухгалтерлік есеп пен аудитті жүргізу кемшіліктерін хабарлады ма?»	-	-	-

Бұл зерттеу келесі қорытындыларды шығаруға құқық береді:

Бухгалтерлік есепті өздері жүргізетін жеке кәсіпкерлер негізінен экономикалық білімге ие емес, бухгалтерлік есепті қателер және түзету әдістерімен жүргізеді, көбіне екі жақты жазу қағидасы және шоттардың жұмыс жоспары туралы сұрақтар түсініксіз.

**КӘСІПКЕРЛІКТЕГІ
БУХГАЛТЕРЛІК
ЖАЗБА ҚҰРУДЫҢ
5 ҚАДАМЫ**

**КӘСІПКЕРЛІК
ЕСЕПТЕГІ
ШОТТАР
ЖОСПАРЫ**

**КӘСІПКЕРЛІКТЕ
ГІ АКТИВТЕР
МЕН
ПАССИВТЕРДІҢ
ЖІКТЕЛУІ**

**«5СИС»
жүйесі**

**БУХГАЛТЕРЛІК
ЕСЕПТЕГІ
ШОТТАР
ФОРМУЛАСЫ**

**КӘСІПКЕРЛІК
ТЕГІ ҚҰЖАТ
АЙНАЛЫМЫ**

Кәсібін жаңадан бастаған және әрекет ететін кәсіпкерлерге бухгалтерлік есепті қарқынды игеру үшін 41 негізгі шоттарды пайдалануды ұсынатын «5СИС» жүйесін ұсынады. «5СИС» жүйесін жақсы игерген кез-келген кәсіпкер бухгалтерлік есепті дұрыс жүргізіп, өзінің бухгалтерлік балансын құра алады. Шоттардың активті және пассивті екенін айыру үшін кәсіпорынның қорларын екі белгілері: құрамы мен орналасуы және пайда болу көздері бойынша жіктеп, әрбір түрін 7 топқа бөлеміз.

I .КӘСІПКЕРЛІКТЕГІ АКТИВТЕР МЕН ПАССИВТЕРДІҢ ЖІКТЕЛУІ

II. КӘСІПКЕРЛІК ЕСЕПТЕГІ ШОТТАР ЖОСПАРЫ

<i>Активтік шоттар</i>	<i>Пассивтік шоттар</i>
1.Ақша-қаражаттары-1010,1030,1040	1.Салымдар мен пайлар-5030
2.Тауарлы-материалдық қорлар-1310,1320,1330	2.Банк несиелері-3010,4010
3.Негізгі қорлар-2410	3.Кредиторлық борыштар: А)салықтар-3110,3120,3130, 3140,3150,3160,3170,3180,3190 Б) еңбекақы-3350,3210,3220,3397 В)жабдықтаушылар-3310 Г)жал төлемдері-3360
4.Материалдық емес активтер-2730	4.Кірістер-6010,6210,6280
5.Шығындар-7010,7110,7210,7410,7470	5.Негізгі қорлардың тозуы-2420
6.Дебиторлық борыштар мен ағымдағы салық активтері-1210,1250,1420	6.Материалдық емес активтердің амортизациясы-2740
7.Залалдар-5610	7.Пайдалар-5610

III БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕПТЕГІ ШОТТАР ФОРМУЛАСЫ

Бұл формуланың түйіні мынау: егер активтік шоттар көбейсе дебиттеледі де, ал азайған жағдайда кредиттеледі. Ал, пассивтік шоттар керісінше, көбейгенде кредиттеліп, азайса дебиттеледі.

Шаруашылық операциясы. Кассаға 1 000 000 теңге құрылтайшылардан салымдар кірістелді

1

- Шаруашылық операциясының мазмұнын түсініп аламыз
 - Мысалымызда құрылтайшылардан қолма-қол ақша кассаға тіркелінді

2

- Операциядағы қатысушы жақтарды анықтаймыз. Кез-келген операцияда бір жақтан жіберілсе, екінші жақ қабылдаушы болып саналады.
 - Мысалымызда *I-жақ* құрылтайшылар жарнасы-салымдар мен пайлар. *II-жақ* - қолма-қол ақша кассасы

3-қадам. Операциядағы қатысушы жақтардың келесідей элементтерін нақтылаймыз:

А

Шоттардың жұмыс жоспары бойынша қатысушы жақтардың кодтарын /XXXX/ қоямыз.

Мысалымызда *I-жақ* салымдар мен пайлар - 5030, *II-жақ* - касса -1010

В

+ және - , немесе қатысушы жақтардың азаюы мен көбеюін анықтаймыз (Мысалымызда, салымдар мен пайлар көбейеді, бұл пассивті шот, демек 5030 шотының таңбасы + болады; ал кассадағы ақша да көбейіп отыр, бұл активті шот, демек 1010 шотының таңбасы да + болмақ).

С

Қатысушы жақтардың қайсысы актив ,қайсысы пассив екендігін көрсетеміз.

(Мысалымызда, салымдар мен пайлар 5030 - пассив, касса 1010 актив. Бұл түсінікті анықтау үшін 41 шоттан тұратын шоттар жобасына қараймыз).

III-қадамның қорытындысында төмендегідей сызба жасақталады:

А
1010

П
5030

4

• Жоғарыдағы шоттар формуласы мен III-қадамның қорытынды сызбасына қараймыз.

• (Мысалымызда, касса 1010 актив, 1 000 000 теңгеге көбейіп шоттар формуласында активте дебиттеледі, салымдар мен пайлар 5030 – пассив, 1000000 теңгеге көбейіп шоттар формуласында пассивте кредиттеледі).

Д	Актив	К
	+	-
1000000		

Д	Пассив	К
	-	+
		1000000

5

- Қосарлы жазудың жобасын дайындап, операцияның сомасы белгілі болғандықтан 1 000 000 тенгені сомаға жазамыз да, дебит пен кредитке 1010 мен 5030 шоттарын орналастыру үшін *III-қадамның қорытынды сызбасындағы 1-ші шеңберге қараймыз: кодқа (1010) назар салмаймыз, сол кодтың А + таңбасына қараймыз. Енді шоттар формуласында А+ болса дебиттеледі деген ережеге сәйкес 1010 кодын дайын тұрған қосарлы жазудың жобасының дебитіне қоямыз. Келесі шеңбер мәліметтеріне қарап, 5030 кодын дайын жоба кредитіне орналастырамыз.*

Дт	Кт	Сомасы
1010	5030	10000000

V КӘСІПКЕРЛІКТЕГІ ҚҰЖАТ АЙНАЛЫМЫНЫҢ НҰСҚАЛАРЫ

I нұсқа

- Табыстар есебінің кітабы.
- Ақша қаражаттарының есебі (ведомость В–1);
- Қорлар есебі (ведомость В–2);
- Сатып алушы және тапсырыс берушілермен есеп айырысу (ведомость В–5);
- Жабдықтаушылармен есеп айырысу (ведомость В–6);
- Еңбек ақының есебі (ведомость В–7);
- Биологиялық активтердің есебі (ведомость В–9);
- Негізгі құралдар мен материалдық емес активтердің есебі (ведомость В–10);
- Негізгі құралдар мен материалдық емес активтердің амортизациялары есебі (ведомость В–11)
- Жиынтық есеп (ведомость В–13):

II нұсқа.

- Бастапқы құжаттар
- Операциялар журналы
- Айналым-қалдықтық ведомость
- Бухгалтерлік баланс (түсініктемелік жазбамен 1,2,3,4 формалары)
- Салық декларациялары

Қорытынды

Осылайша, шағын және орта кәсіпкерлікті дамыту сұрақтары Қазақстанда артықшылықты болып қала береді, қазіргі уақытта еліміздің үкіметімен кәсіпкерлікті дамыту үшін қолайлы жағдайлармен қамтамасыз етуде шағын және орта бизнестің әрбір субъектілерінің қызығушылықтарын және жалпы қызығушылықтарын қорғау мен ұсыну бойынша нормативтік және заңдылық актілер жасақталуда.

Кейбір кәсіпкерлерге қажетті ақпаратты өздері табуда қиын, онымен жұмыс істеу тіпті қиын. Заңдылықтар, сауда ережелері, салықтар мөлшерлемелері өзшеріп, қоршаған ортаны қорғау мен еңбек жағдайларын қадағалауға аталаптар күшеюде.

«5СИС» жүйесін қолдану көптеген кәсіпкерлерге көмектесетініне сенімдіміз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. «Жеке кәсіпкерлік туралы» Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 31 қаңтардағы №124-ІІІ заңы
2. «Бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 28 ақпандағы №234-ІІІ заңы
3. Бетке И. Балансоведение пер. с англ. М: Бухгалтерский учет 2002
4. Кеулімжаев Қ.К. "Бухгалтерлік есеп теориясы және негіздері" Алматы, 2006
5. Радостовец В.К. Радостовец В.В., Шмидт О.Ю. «Бухгалтерский учет на предприятии» Алматы, 2002
6. Әбдіманапов Ә., Раимов С. Бухгалтерлік есеп принциптері және қаржылық есеп беру, Алматы 2005

The background of the slide is a blurred image of a financial chart, likely a candlestick or bar chart, with a blue line representing a moving average or trend line. The chart is set against a light beige background with a grid. A solid blue border frames the entire slide.

Назарларыңызға рақмет!